

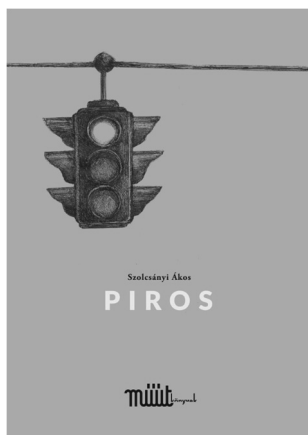
NAGYGÉCI KOVÁCS JÓZSEF

Éjszakákkal kifizetett „arany öntudat”

SZOLCSÁNYI ÁKOS: PIROS

Ha mentális tevékenységekkel foglalkozó tudomány képviselőjeként kellene vizsgálnom Szolcsányi Ákos új, *Piros* című kötetét, a hipnagógia, vagyis az álomból az ébrenlétbe vezető időben végzett tevékenységek, az akkor szerzett benyomásokból született szövegek elemzésére kellene vállalkoznom. Megállna ez a leírás a szerző szerint is, aki egy interjúban arról az állapotról beszél, melyben „félálomban szaladsz azután, amit láttál, hallottál, közben vigyázol, hogy bele se keverd, de el se felejtöd a tudatos, értelmező kommentárt”. A Pannon Tükör Online-on tizenhárom részt megért napló-sorozatának (*Erkély kiadó*) utolsó bejegyzésében egy, a kötettel kapcsolatos rész is olvasható, mely szerint a *Piros* „apaságot és álomfejtést tárgyaló (próza)verseskötet”. Ugyanitt, egy megelőlegezett műhely-naplóban ezt írja Szolcsányi: „az első egy-két alvás ezt valamivel alulmúlta, undor és gyűlölet voltam a rajtam kívül lévő minden iránt, de ebbe a mindenbe magamat, még ezt a túlretorizált megfogalmazást is, hogy mi vagyok, beleértve. Nappal hasonló, bár megkönnyíti az elviselését a szeretet, adni azt, aki szerintük vagyok, és akkor már kicsit annak is lenni.” Tehát a szövegekben az álom és ébrenlét és ezek keveredésének minimum a demisztifikációját kellene találnunk. A kötet egyik versbeszélője azt mondja: „felriadtam de az álom / megvárt” az 1 című versben pedig ez olvasható: „korláttal álmodtam hideg / volt billegett ahogy lógtam / nem volt fontos melyik felére / esnék felriadtam de az álom / megvárt amíg felkeltem tápszett / keverni egyen hátha / most fog mire / értékeltük volna eleget-e / már a korláton lógtam megint”. A határátlépések nem szükségszerűen számolnak a határral, vagy egyáltalán tudnak annak létezéséről, sok esetben az átlépés után lesz nyilvánvaló, az új helyzet felismerésekor az átlépés ténye. Ha ez utóbbi megállapítást az emberi elme működésének listázhatatlan gazdagságára vetítjük, akkor el-

MŰÚT-könyvek
Miskolc, 2020
68 oldal, 2000 Ft

mondható, hogy az a fajta, az álomban megvalósuló diffúz, sok esetben hiperérzékeny, extrém mód szabad (hogy ne mondjunk gátlástalan) asszociatív munka ébrenlétben is elvégezhető, illetve: az álom és ébrenlét határa nem minden esetben alakíthatatlanul merev. Ennek plasztikus megjelenítéséhez azonban nem tudósra, sokkal inkább költőre van szükség, és olyan szövegalkotásokra, mint a *Pirosban* található szuggesztív, önreflektív és a határokat folyton jelző, de azokat újra és újra odébb helyező vagy éppen felfüggesztő versek és prózaversek.

A kötetet forgatva a fenti mintázatot nemcsak a szövegekben, hanem magában a kötet szerkesztettségében is felfedezni véltem. A tartalomjegyzéket nézve feltűnő leginkább ez a szervezettség. A kötetben az – egyszerűség kedvéért nevezem így – álomleírásoknak mind ugyanaz a címe: (*álom*), így, zárójelben, kisbetűvel. A tördelésében is versnek mutatkozó szövegek pedig egy-egy számot kapnak címként 0-tól harmincig úgy, hogy van, amiből kettő is van (0, 20, 26), míg a 6, a 13 és a 17 nem kap szöveget.

A kötet ajánlotta tagolós szerinti álomszövegekben az egyik legjellemzőbb kifejezés az ébredés és az ahhoz fűzött kommentárok. Nem feltétlenül megfejtések ezek, de listázva az érzékelhető, hogy nincs két egyforma érzés (leszámítva a szegyet, az kétszer is előfordul). Könnyűség, a minden rendben érzése, öröm, felszabadultság, együttérzés, gyönyör, „könnyű tétlen tudat” és az a pillanat, amikor „az erő dédelgetése józan felnőtt örömmé alakul”. Ugyanakkor van félelem, a már említett szégyen, tanácstalanság, büntudat és persze sötét és csend is, utóbbi a kontextus szerint egyértelműen negatív fogalom. „Nem tudok mást, mint / szeretni” – idézi József Attila *Eszméletét*, majd mintha kibontaná, vitázik a régi költővel: „de nagy fasz vagy te, Attila, gyűlölni nem tudunk, és / az nem ugyanaz, ez nem elsőfokú egyenlet, hogy mínusszal / mínusz az plusz.” Az *Eszmélet* „arany öntudat”-tal folytatódik, konkrétan azzal, hogy „minek is kell fegyvert veretni belőle”, Szolcsányi versbeszélőjénél ez a kérdés még nem dőlt el, még bármi lehet az ő öntudatából, mindenesetre értékes, mert „ilyen éjszakákkal fizetett” érte. „A látványokat bomlásig / rájga az álom” – ami nem indukálja azt, hogy a szövegekben megtörténő rekonstrukciót eleve lehetetlennek tartsuk. Szolcsányi álomleírásai az abban megjelenő értelmezésekkel együtt teljesebbek, hiszen a narráció itt is, mint minden más esetben is egyben interpretáció is. Az álomleírásokat és az azok értelmezését adó prózaversek sok esetben filmforgatókönyv-szerűen pergősek: „Aztán beleköt egy csöves, gyengébb, kisebb. A kerengőn dulakodnak, zavaros, de T.-től függ, ő tartja a másikat a levegőben, lógnak a korlátról. T. dönthet, hogy felhúzzuk-e együtt őket, vagy egy alsóbb emeletre, nem halálos mélybe és biztonságos távolra dobja a csövest és felhúzza magát. Utóbit próbálja meg. Elvétí, a másik a földszintig zuhan, azonnal meghal. Bennem káröröm, emelkedett sajnálkozás. Kíváncsian le a halott fölé a bulizókkal. Nekem kell kimondani, hogy halott. Körvonalat látok, a fej külön a testtől. De, mint egy mézeskalácsemler, nem ijesztő. Kimondom, fej külön, akkor halott.” A Kukorelly-szövegekben gyakorta megjelenő, a sportközvetítések tárgyilagos közléseit imitáló diktációhoz hasonló leírásokat az értelmezői reakciók tagolják. Ez a módszer, az információ átadásának tempójával játszó narráció teszi elevenné és követhetővé a szöveget. Az elmúlt évek egyik legjelentősebb prózaírói teljesítményével, Kiss Tibor Noé *Beláthatatlan táj* című regényével, annak is az egyik szereplő álom(kóma)-leírásaival rokonítható Szolcsányi eljárása. Ez is, az is úgy alkotja újra az ábrázolandó képeket a szöveg terében, hogy azok a lehető legkevesebbet veszítsenek a képiségből. Jóllehet

mindkettő ellenőrizhetetlen, hiszen sem az álom, még kevésbé a kóma teljes egzakt leírása nem lehetséges, de így nézve minek a leírása lehetséges egyáltalán, nem elég, hogy Szolcsányinak el lehet hinni, hogy ilyen és ez egy álom? Én elhiszem. (Kiss Tibor Noénak nemkülönben.)

A számmal jelölt, versként tördelt szövegdarabok első ránézésre könnyebbé, derűsebbé, szellősebbé teszik a nagy álom-tömbök uralta kötetet. Ez a megállapítás könnyen alátámasztható, mert ezekben a versekben jelenik meg a gyerekgyerekség (a felnőtt, mint valaki gyereke egészen máshogyan van jelen), annak minden természetességével, játékoságával, őszinteségével. A 26-os számú / című (a két 26-os közül az első) dal (majdnem keringő) a három szótagos sorokkal Lovasi Már *délután* című felnőtt-altatóját idézi, de az is lehet, hogy az *Antoine nagy kísérlete* című, Bereményi szövegezte Cseh Tamás-dalt. (Előbbi szerzőtől egyébként van jelöletlen, a szövegbe szervesen illeszkedő idézet is a kötetben.) „Bújjunk el / kéri az / altatás / végén a / takaró / alá nyár / van még fenn / a nap egy / kevés fény / átüt a / paplanon / pár perc és / elalszik / mehetek / maradok / pár percig / fekszünk a / szövetben / Íkea / ikrei”.

Hasonlóan játékos, mert az időérzékelés egyéni módjait is megírja ez a vers: „fél cigivel voltam / gyorsabb nála így / az erkélyen ért hogy / indul a nap csoki / csoki csoki csoki / üvöltötte amíg a / valószerűtlen pontosságot / hallgattam”. Az ébrenlét álomszerűségét oldja versbe ez a plasztikus képpel illusztrált jelenet: „hüvelykujjam fogja / én az alkarját / ő az alkaromra fonódva / én a másik karommal köré / lefedve a zuhanás / lehetséges íveit / ahogy bújásunk szkanderré / fejlődik a természet nézi / megjátszott tétjeit / kettőnk közös és vagylagos / sikereire éppúgy fogadva / mint összes lehetséges / kudarcainkra”. Ugyanakkor a felnőtt önreflexióiban a játékokkal kapcsolatban kérdések is felmerülnek: egy nyilvánvalóan nem létező húsevő zöld hernyót valóságosnak kell tekinteni, mert ez a játék, mert csak így lehetséges az egyébként nem-létezőt és ezzel a veszélyt megszüntetni: „aztán / megkérdezzük element-e / úgy tesz mintha elment / volna úgy teszünk mintha / elhinnénk neki.” A versbeszélő máshol mondja, de jól rímel a fentiekre, hogy „tudom milyen amikor / tényleg nincs valami nem csak / félek hogy nem lesz vagy / kísértem hogy ne legyen”. Az imaginárius világgal kapcsolatos tapasztalatok a *Piros* szövegei szerint nagyon is valóságosak, érzékiek, így rímelenek egymásra az álom-szövegek és a mindennapok tapasztalatainak szövegei.

A kötet címével kapcsolatban viszonylag kevés eligazításban részesít a szöveg. (Hacsak nem tekintjük a maga módján iránymutatásnak, hogy a kötetborító: kék.) Egy szép, karácsonyt idéző versben a három színű zsirkréta egyike piros, ez kötődik a gyerekek világához, de már a másik helyen felnőtt meghatározásban találjuk: „otthonos piros mint / a véreerekkel futtatott bőrön / átszűrődő fény a magzatvíz / kaleidoszkópjában”, a harmadik előfordulása figyelmeztető, szégyent hordozó: „Pinocchiót / felnégyelték. Törzse négy gerezdben, mint egy tojás. A belül is / tömör fa megtört síkjaira felírták: Na / hogy te / tszik A H / amllet / Köcs / ög. Persze pirossal, szégyelljem magam.” A kötet borítóján egy közlekedési lámpa rajza. Épp a felső fény világít, piros, azt jelenti, hogy állni kell, míg mások indulnak-érkeznek, ki kell várni a sorunkat – körülbelül ezekre jutottam, de nem tudtam összekapcsolni a kötetben szereplő versekkel. A piros ráadásul ugyanúgy színe a veszélynek, az erőszaknak vagy a fájdalomnak, mint a (Szent)léleknek meg a szerelemnek, túl sok értelmezési lehetőség, talán épp ezért esett rá a választás. Mindenesetre a kötet utolsó

rövid bejegyzése ezzel az egyszavas mondattal zárul: „Boldogság.” A záróvers pedig kinyit és nyitva hagy egy mondatot, egy részt, és ezzel magát az egész kötetet is. Egy felsorolási szakasz nem zárul le, hanem egy „és”-sel minden ottmarad a levegőben. Mindez talán nem csak azt jelzi, hogy az egész befejezhetetlen, hanem inkább azt, hogy folytatni szükséges.

Én a magam részéről már most kíváncsi vagyok a következő kötetre.